ÇINARALTI

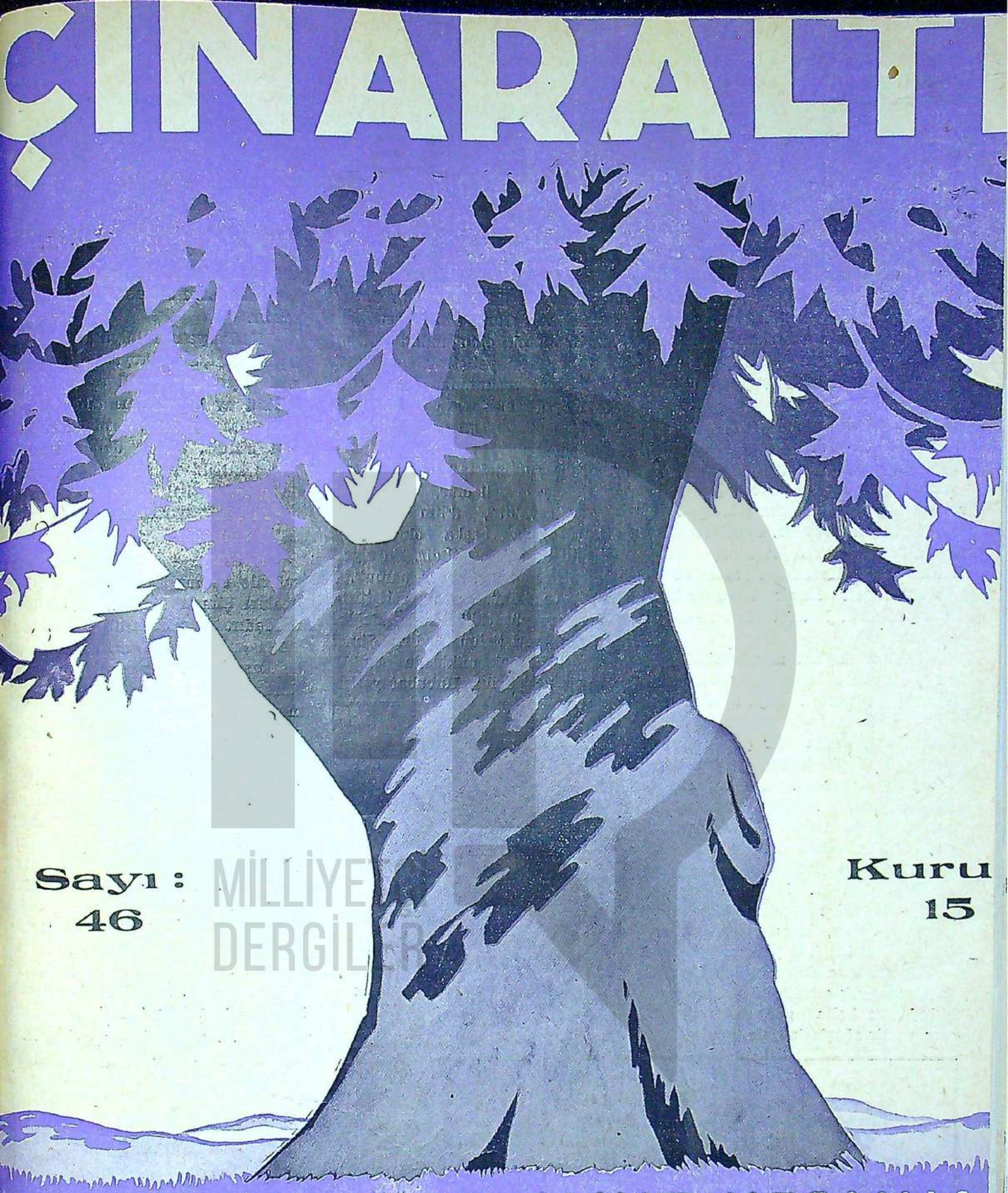

Sayı : 46

Kuru 15

HAFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUA

BU SAYIDAKİLER:

Biz Türküz! Türkçüyüz!	Yusuf Ziya Ortaç
İran Türkleri	Can Demir
Humanizma ve Antigone	Peyami Safa
Birinci Mengli Giray Han	Dr. Aptullah Zihni Soysal
Mehmedim (şiir)	Hikmet Şinasi Önol
Sinopta Muinüddin Pervane Medresesi	M. Şakir Ülkütaşır
Solmasın gülüm (şiir)	Cemal Oğuz Öcal
Seçme sözler	* *
Korku (şiir)	Leman Çiçekdağ
Güz şarkısı (şiir)	S. Cenan
Kâşgarlı Mahmud	Hüseyin Namık Orkun
Selâm doğacak güne (şiir)	Dündar Akünal
Sayın General Erkilet'e	Hamdi Başar
Hâtıra (hikâye)	O. D. A.
Yeni nazım şekilleri	Edip Ayel
Göç (milli roman)	Yusuf Ziya Ortaç
Otları (şiir)	Hamdi Işıklı
Bilirsiniz ben (şiir)	Zeki Karaağaçlı

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Evli bir genç bayan nasıl GÜZELLEŞTİ VE MES'UT OLDU?

Bayan G...

" Yalnız bir ay evveline kadar cazibesizis ve kıymetsizdim " diyor.

25 yaşında idim. «Bir kenara bırakılmaktan» korkmağa başlamıştım... Sık sık dans salonlarına devam etmeği tecrübe ettim. Fakat hiç bir erkeğin nazarı dikkatini celbedemiyordum. Henüz evlenmiş benden genç bir arkadaşım bana bir sır tevdi etti: «Erkeklerin takdir nazarlarını çeker taze, nermin ve açık bir cild ve şayanı perestiş bir tendir. Bu yeni ve şayanı hayret güzellik reçetesini sen de tecrübe et» dedi. Şimdi zevcimi ilk nazarda takdir ettiği göz kamaştıran bir tazelikteki genç ve nermin tenim olduğunu itiraf ediyor.

Yaptığım şudur:

«Her akşam, yatmazdan evvel cild gıdası olan penbe renkteki Tokalon Kremini kullandım. Terkibinde, bütün dünyada meşhur bir cild mütehassısı tarafından keşf ve cild hüceyrelerinden istihraç edilmiş kıymetli bir unsur vardır. Siz uyurken o, cildi besler ve güzelleştirir. Sabahları da yağsız beyaz renkteki Tokalon Kremini kullandım. Birkaç gün zarfında cildim, kadife gibi yumuşak, gül yaprağı gibi taze ve nermin bir hal aldı, açık mesamelerim sıklaştı ve siyah noktalarla gayri saf maddeler kayboldu.»

Erkekler SİZİ cazip ve sehhar buluyorlar mı? Aksi taktirde hemen bugünden cild gıdası olan Tokalon Kremini kullanarak letafetinizi arttırınız ve teninize hayat ve taravet veriniz. Tokalon kremlerini, cild için besleyici hiç bir unsuru ihtiva etmiyen âdi güzellik kremleri ile karıştırmayınız.

AKBABA

Türkçü, milliyetçi en büyük mizah gazetesi

Yirmi yıllık mazisi olan AKBABA, sahifelerinde, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi gibi muharrirlerin, Cemal Nadir gibi eşsiz bir karikatür üstadının imzaları bulunan en güzel mizah gazetesidir.

Her perşembe günü bir Akbaba alıp okuyunuz.

Hem memleket ve dünya haberlerini alır, hem neşelenirsiniz.

Mutlaka Kazanacaksınız

Millî Piyango, netice itibarile daima kazançtır!

Bir Millî Piyango

bileti almakla, mutlaka kazanacaksınız. Bu kazanç, şahsî olmasa da millîdir. Cebinize girmeyen ikramiye, iki çelik kanat olup göklerde sizi koruyacaktır.

Millî piyangoyu hiç bir ay kaçırmayınız !

GRİPİN

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser.

İcabında üç kaşe alınabilir

Taklitlerinden sakınınız

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı Yer :
Cumhuriyet Matbaası - İstanbul

İKTİBASLAR :

Kafkasya

Rusya'nın cenubundaki muharebeler münasebetile herkesin gözleri Kafkasya'ya çevrilmiştir. Karadenizle Hazer denizi arasında bulunan bu kıta çok geniş değildir. Fakat başka başka iki iklime ayrılmış olması, yarısının Avrupa kıtasında, yarısının Asya'da bulunması, tabii servetinin büyüklüğü bakımından çok mühimdir.

Kafkasya'da bozkırlar, çöller, hattı üstüva ormanları, tepeleri daima karla örtülü dağlar sıralanmış bulunuyor. Iklim, yüksekliğe göre başka başkadır. Dağlara çıktıkça Kutup havalisine benzer. Tepelere doğru nebatlar seyrekleşir, nihayet büsbütün biter. Karadeniz sahilindeki Abazistan ile Hazer havzasındaki Taleş havalisi hattı üstüva ıklimini andırır.

Kafkas dağları memleketi ikiye ayırır. Dağların orta kısmında 5629 metre yükseklikte Elbrus, 5049 metre yüksekliğinde Kazyen tepeleri ve bunlardan az irtifada bir çok tepeler vardır. Bu yüksek dağlar şimalden ve cenuptan gelen hava cereyanlarını kestiğinden havanın muvazene bulmasına mâni olmaktadır.Dağların şimal eteklerindeki nebatlar sırf şimale mahsustur. Burada arazi pek bereketli değildir. Dağların cenup etekleri ise çok mümbittir. Her türlü meyva ağaçları, üzüm, mısır, pamuk âdeta kendi kendine yetişir.

Kafkas sıra dağlarının sırtlarında orman yok gibidir. Karadeniz sahilinde ise balta görmemiş meşe, çam vesair ağaçlarla dolu ucu bucağı olmıyan ormanlar vardır. Bu ormanların kapladığı saha 5,500,000 hektar kadardır.

Şimali Kafkasya, İstavropol yaylâsı dolayısile iki bozkır mıntakasına ayrılmıştır. Garp mıntakası kara toprakla kaplı olduğundan çok bereketli mahsul yetiştirir. Şark tarafında toprak tuzlu olduğundan burası ekseriya fundalıklarla kaplıdır. Kafkasya'nın şark kısmı da daha ziyade bozkırdır. Kura ve Aras nehirleri bozkırları sulamaktadır. İlkbaharda bozkırlar yemyeşil olur.

Kafkasya'nın, ıklim ve arazi şartları başka başka olduğundan mahsulü de çok çeşitlidir. En ziyade hububat ve pirinç, sonra pamuk, üzüm, boya kökü, safran yetiştirilir. 3000 metre yüksekliğe kadar dağlarda üzüm yetiştirilmektedir. Şimali Kafkasya'da çok miktarda buğday ve mısır yetiştirilir. Hububat yetiştiren saha 300 bin hektardır, fakat sahanın genişletilmesi kabildir. Esen bağlar, bahçeler, bostanlar seden seneye artıyor. Hayvan yetiştirilen meraların sahası 12 milyon hektardır.

Kafkasya'nın büyük bir zenginliğini de at, sığır, koyun, deve, manda gibi hayvanlar teşkil eder. Bu kıta kürklü av hayvanları cihetinden dünyanın en zengin memleketlerden biridir. Hazer denizi sahilinde pek çok balık avlanır. Umum Rusyada avlanan balıkların yüzde yirmi beşini Kafkasya'nın Hazer denizi sahili temin eder.

Kafkasya kaplıcaları ve şifalı sularile de meşhurdur. Başlıca kaplıcaları Şimali Kafkasya ile Gürcistandadır. Gürcistanın merkezi olan Tiflis «sıcak şehir» demektir. Şimali Kafkasya'da Kislovdiski'den çıkan Narzan maden suyu bütün dünyada meşhurdur. Başlıca kaplıcaları Piatigoriski, Kislovodiski, Essentuki, Teberdadır.

Kafkasya'nın maden serveti çok boldur. Başlıca zengin madenleri petrol, manganez, bakır, kurşun, kömür ve altındır. Manganez madenleri başlıca Gürcistanda Çiaturi'de bulunuyor. Bu madenin mevcudu 100 milyon ton tahmin edilmektedir. Dünyanın diğer iki zengin manganez madeninden biri Ukrayna'da Nikopol'dadır. Fakat mevcudu ancak 13 milyon tondur. İkinci maden Brezilyadadır, mevcudu 3 milyon tondur.

— Akşam gazetesinden —

Asrî Kerem

Yazan :

Orhan Seyfi ORHON

Mizahî destan

Fiatı 50 kuruş

Satıldığı yer :

İstanbul Ankara caddesi Gayret Kitabevi

DELHİ'DEN ÜSKÜDARA

Yazan : BARKIN

Pek yakında «Çınaraltı» sayfalarında misli az yapılmış maceralı bir Asya seyahatinin notlarını neşretmeğe başlıyacağız. Bu seyahat 1936 yılında Hindistanın içinden Üsküdara kadar kara yolundan otomobil ile yapılmıştır. Asyanın bizleri ilgilendiren en mühim bir bölgesindeki hayata, eski eserlere, buraların halkına, şehirlerine ve tarihine dair bize doğru bilgiler verecek olan ve bir çok orijinal resimleri ihtiva eden yazıları okuyucularımızın büyük bir dikkat ve alâka ile takibedeceklerine şüphe etmiyoruz!

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 46 — Cumartesi 8 Ağustos 1942

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 2

Biz Türküz ! Türkçüyüz !

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Sayın Saraçoğlu, kurduğu hükûmetin fikir ve iş programını Millet Meclisi huzurunda okurken böyle haykırdı :

— Biz Türküz! Türkçüyüz!

Zeybekler diyarının bu erkek çocuğunu, o anda görmek isterdim: Resmî kıyafetinin siyah çerçevesini çatırdatan bir gelişme ile kimbilir nasıl dağlaşmıştır.

— Biz Türküz! Türkçüyüz!

Halk Partisinin altı okundan biri olan milliyetçilik, ilk defa, devletin sesile, programdan işe geçiyor.

Biz Türküz demek: Bu memleket, dağlarile, denizlerile, göklerile olduğu kadar, orağından kalemine, kitabından çekicine, fırçasından tezgâhına kadar Türktür demek!

Biz Türkçüyüz demek: Mektepten pazara, beşikten mezara kadar, her şey, büyük Türk milleti için demek!

Majinoların çeliğine değil, millî şuurlarının zırhına bürünen ulusların dimdik ayakta durdukları bu kıyamet günlerinde, Saraçoğlunun Millet kürsüsünde gürleyen sesi, başlı başına bir millî müdafaa hattıdır: Top, tayyare, tank, hepsi bu hattın gerisinde döğüşür!

Tarih, yarın onun ismi etrafında hangi zafer destanlarını yazarsa yazsın, Şükrü Saraçoğlu adı, gelecek nesillerin diline ve gelecek asırların hafızasına hep bu cümle ile geçecektir :

— Biz Türküz! Türkçüyüz!

Yusuf Ziya ORTAÇ

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

İRAN TÜRKLERİ

Yazan : CAN DEMİR

Günün haberleri arasında İran olayları çoktanberi mühim bir yer tutmağa başladı. Bu komşu memleket otuz sene evvel olduğu gibi yeniden İngiliz ve Rus nüfuz bölgelerine ayrılmış ve bu iki devlet askerleri tarafından işgal olunmuştur. Bu münasebetle yakın tarihini ve etnografik durumunu gözden geçirmeği faydalı bulduk.

Birinci Büyük Harbden daha evvel İngiliz ve Rus nüfuz bölgelerine ayrılarak istiklâlini dörtte üç kaybetmiş olan bu memleket, harbin devamınca da iki taraf ordularına muharebe meydanı olmuştu. Bir aralık Kafkaslardan inen Bolşeviklik şimali İranı da istilâ eder gibi oldu. İngiltere, Hindistan imparatorluğu ile Kızıl Rusya arasında müstakil bir İranın bulunmasını faydalı gördü. İran kuvvetlerini Kızıllara karşı mücadele için teşvik ve tensik etti. Bu mücadelede ve daha sonra yapılan hükûmet darbesinde baş rolü oynıyan general Rıza Pehlevi, sırasile Harbiye Nazırı, Başvekil, Şah Ahmet Kaçar'ın naibi ve nihayet İran Şehinşahı olarak 1925 te idareyi ele alınca, her sahada İranın büyük adımlarla ilerilemeğe başladığını gördük.

Memlekette asayiş mükemmel bir hale konuldu. Derebeyliğe son verildi, başlıca huzursuzluk sebebi olan kabileler iskân edildi, medenî kanun kabul edildi, ordunun modern bir hale gelmesine ve memleketin imarına, yol ve demir yolları inşasına büyük bir hız verildi. Fakat sonraları halkı kendisinden nefret ettirecek bazı suiistimallere yol açtığı da görüldü.

Bundan başka İranın bünyesinde etnoğrafik bir zaaf mevcuttur. Memleketin nüfusu, vaktile Osmanlı ve Avusturya - Macaristan imparatorluğunda, Yugoslavya krallığında ve Çekoslovakya Cumhuriyetinde olduğu gibi mütecanis bir kütleden mürekkep değildi. İranın nüfusunu teşkil eden muhtelif milletlerin dil ve kültür bağlılıkları yoktu. Sadece aralarında siyasi ve iktisadî menfaat bakımından zayıf bir rabıta mevcuttu.

Bu yüzden Pehlevi idaresinin en mühim hedefi bir İran milliyeti yaratmak olmuştu.

Mevzuu daha iyi incelemek için İranın etnografik durumunu gözden geçirmek faydalı olur. İranın nüfusunu kesin rakamlara ve istatistiklere dayanarak belirtmek mümkün değildir. Başlıyan nüfus sayımı işi son hâdiseler yüzünden yarıda kalmıştır. Bugüne kadar İran hakkında yazılmış eserler incelenirse ortalama bir hesapla İran nüfusu en ziyade (14) milyon olarak kabul edilebilir. Yine ayni eserlerin tahminlerine göre de bu (14) milyon nüfus milliyet bakımından şöyle ayrılır :

5	milyon	Türk
4,5	»	Fars
1,2	»	Arap
1	»	Efganlı ve Bûluc
1	»	Kürt
0,8	»	Lor
0,5	»	Ermeni, Yahudi, Nasturi, Beyaz Rus
14	»	Yekûn

Daha ziyade seyyahların, İranda vazife almış diplomat ve subayların tahminlerine dayanan yukarıdaki rakamlar kat'î değildir. Bazı iddialara göre de İranda yaşıyan Türkler altı milyon olup çokluğu teşkil ederler. Bu iddiaların tevsiki ancak bitaraf bir nüfus sayımı ile mümkün olabilirdi.

Ancak İranda altı milyon Türkün yaşadığı iddiası çok kuvvetli delillere dayanmaktadır. Hiç şüphe yoktur ki milliyetin en kuvvetli remzi dil birliğidir ve İranda bütün nüfusun yarısına yakın bir çokluk Türkçe konuşur, daha açık tâbirle ana dilleri Türkçedir. İran nüfusunun şarktan garba ve cenuptan şimale doğru sıklaştığı muhakkaktır. Memleketin nüfusu en sık olan şimal ve garp kısımlarında ise hâkim olan dil Türkçedir. Buna binaen İranda altı milyon Türkün oturduğu iddiası doğrudur.

İranın şimal ve garbında Türk dili o derecede hâkimdir ki kuzeyinden itibaren yerli halk katiyen Farsça bilmez ve anlamaz. Meselâ Tebriz telefonunda santıral memurları, hükûmet dairelerindeki memurlar Farsça bilmezler. Şu halde İran Azerbaycanı dediğimiz, Aras nehirile Kafkas Azerbaycanından ayrılan eyalet tamamile Türklerle meskûndur. Bu hal, cenuba doğru Hemedan ve Kermanşah vilâyetlerinde de aynidir. Hazer denizinin cenup ve şark kıyılarında ve Horasan eyaletinde yine aynı manzara görülür. Oral ve Altaylardan başlıyan Türk ekseriyeti İranın Şark kısmını da ihtiva etmek üzere Hindistan içerlerine uzanır.

Bundan başka, Fars ekseriyetinin toplandığı Siraz bölgesinde bile, tıpkı Erzincan halkının fizyonomi, şive ve âdetlerini muhafaza eden Türk kabileleri mevcuttur.

Kürtler, Türkiye ile hududu teşkil eden Zahros dağlarında, Rusya gölü cenubunda Sitte vilâyetinde, Irak hududu boyunda çokluk teşkil ederler. Gariptir ki İran Kürtleri ile Irak Kürtlerinin dilleri tamamile ayrıdır. İran Kürtleri çoğu Farsçadan alınmış, içinde Türkçe, Arapça ve Ermenice kelimeler de bulunan bir nevi İsperanto ile konuşurlar. Bu bakımdan Kürtlerin menşei ve tarihi tetkik edilmeğe değer ayrı bir mevzudur.

Araplar, Irak hududu ve Basra kör Umman denizi kıyılarında otururlar. Fakat tab'an denizciliği sevmediklerinden kıyılarda ve nehirlerde kayıkçılık işi tamamen Arapların elindedir.

Efgan ve Bûluclar, Efganistan ve Bûlucistan hududuna civar bölgelerde otururlar. Lorlar ise tamamile ayrı bir cemaattir.

İranda etnografik durumun bu şekilde almasının başlıca sebebini, Orta Asyadan gelen Türk göçlerinde ve Türk akınlarında aramalıdır. Göçler ve akınlar biribirini ite ite geldikçe İran yaylâsının eski sakinleri cenuba doğru atılmış, bu suretle Farslar Türklerle Araplar arasında sıkışmış ve daha ziyade İran yaylâsının Mazendaran dağları cenubu - Isfahan - Şiraz bölgelerinde bir çokluk teşkil etmişlerdir.

Oğuzlar İranda büyük Selçuk İmparatorluğunu kurdukları zaman, İran yaylâsında oturan ve ayni devlete tâbi olan milletler, bilhassa bunlar arasında Türkler ve Farslar yeniden yer değiştirmek ve kaynaşmak imkânını bulmuşlardır. Meselâ yukarıda söylediğimiz gibi Fars çokluğu ortasında, Şiraz vilâyetinde yaşıyan Türk kabileleri görülmüştür. Farslar da yaratılışta tüccar olduklarından, İranın Türklerle meskûn bölgelerine yayılmışlar, fakat Azerbaycanda ya temessül edilmişler, yahut azlıkta kalmışlar. Horasanda ise zayıf bir ekseriyet teşkil etmişlerdir.

Bir Türk İmparatorluğunun hüküm sürdüğü ve tabaanın çoğunu Türklerin teşkil ettiği İranda, Ortaçağda da daima Türk devletleri görülmüştür. Ortaçağa girmeden evvel Timur'un da, hükûmet merkezini İranda kurduğu unutulmamalıdır. Hindistanda Timur oğullarının kurduğu saltanatı yıkan ve Osmanlılara karşı zaferler kazanan Nadir Şah Türk Afşar kabilesindendi. Safevi hanedanını kuran Şah İsmail ve nihayet Kaçar hanedanı Türk aslından idiler.

Osmanlılar Anadolu beyliklerini birer birer yenerek, Anadolu Türklerini bir idare altında birleştirirken ve Yavuz devrinde Türk birliği Anadolu sınırlarını aşacak kudreti gösterdiği zaman, İran Türk devleti de siyasi varlığının tehlikeye düştüğünü görmüş ve telâşlanmıştır. Osmanlı Türklerini el altından kendisine bağlamak için bir çare düşünmüş, bunun için de Şiiliği Anadoluya yaymak istemiştir. Fakat Yavuz Selim, mezhep maskesi altında yapılan siyasî taarruzu anlamış ve Çaldıran zaferile bu tehlikeyi önlemiştir. Kısa süren ömrü büyük Selçuk İmparatorluğunu ihyaya imkân vermemiş, bu suretle İran ve Osmanlı Türkleri arasına,

Humanizma ve Antigone

Yazan : Peyami SAFA

Türk halkı Antigone'yi eski Yunanlılar-ı 2300 sene sonra kendi sahnesinde gördü. ı gecikme Avrupayı dört beş asır evvel yeni r çağa aşılıyan humanizma dâvası üstün-bizi - hem fikir, hem de endişe mâna- - düşündürmelidir.

Seneler var ki humanizmadan bahse-ıiyor. Yalnız Maarif Vekâletinin tercüme ıtirdiği Yunan klâsikleri serisi ve bunların ıde Antigone piyesinin başlarında Hasan - Yücel dâvayı tazeliyor. Şüphesiz huma-naya doğru en az dört yüz küsur sene kerek attığımız ilk canlı adım Yunan ıiklerinin tercüme ve temsil edilmeğe anmasıdır. Fakat bu dâvada, her zaman ızdığım gibi evvel ve âhir, şöyle düşünü-rum :

Humanizma bir ağaçtır. Köklerini Yu-an ve Lâtin edebiyatına daldırmış, Röne-ısta filiz verdikten sonra beş asır içinde ıy atmış ve dallarını, bütün dünyada, Avrupa kafasının fethettiği her toprak par-ına kadar uzatmış eski bir kültür ağacı. Biz onun gölgesi altına yattıktan sonra, asırların pişirdiği, ballandırdığı ve burnu-muzun ucuna sarkıttığı yemişlerini rasgele koparmıya başladık. Rasgele! Tanzimattan-beri bizde uyanan tercüme hareketinin tek kanunu, vahdetsiz, ferdi ve dağınık ter-cihlere yol açan tesadüftür. Açlığın ser-semlettiği bir adam, sofra disiplinini unu-tarak, çatalını bir mezeden bir mezeye, bir çerezden bir çereze nasıl koşturursa biz de Télémaque'dan Nat Pinkerton'a varıncıya kadar elimize ne geçtiyse Türkçeye mal ede-ede tercümeden tercümeye atladık, durduk. Bizde hiç bir tarih devrinin, hiçbir ekolün veya nazariyenin, hiçbir müellifin eserleri seri halinde ve tam tercüme edilmiş değil-dir.

Bu düzensizliğe bir teşhis koymak şart olduğu zaman, hemen iki elimizin on par-mağile bir cankurtaran simidine yapışır gi-bi Humanizma kelimesine sarılıyoruz. Hu-manizma her derde devadır; bu eksirin bir damlası cihat körlerinin gözlerini açacak, idrak sıskalarını semirtecek, san'at ve ilim yatalaklarını ayağa kaldıracak, sanıyoruz. Hele bir lâtinceyi ve Yunancayı öğrenelim; hele bir Lâtium'un dehâlarına ve Hellade'ın şaheserlerine yüz sürelim; bakınız, gözümüz, gönlümüz nasıl açılacak! Bu tercüme hırpa-nilliğinden nasıl kurtulacağız!

Yâni, Avrupanın beş asır evvel diktiği kültür ağacının yemişlerini tam bir fikir nizamının emrettiği dikkatle, metotla dev-şirmek ve tam bir tertiple kafalarımıza istif etmek dururken, o ağacı yeni baştan dikmi-ye kalkıyoruz, Hiç şüphesiz memlekette iyi Lâtince ve Yunanca bilen bir zümre yetiş-tirmek şarttır, fakat Humanizma oradan başlamaz. Artık on beşinci asırda İtalyada, Almanyada, on altıncı ve on yedinci asırda Fransada olduğu gibi, milli edebiyatın Lâtin ve Yunan üfürüğile diriltilmesi vâkıası Tür-kiyede tekerrür edemez. Biz Humanizmayı başlangıcındaki dar mânasile değil, asırlar boyunca geçirdiği tekâmülün bütün netice-lerini içine alan geniş mânasile idrak et-miye mecburuz. O zaman anlıyacağız ki Humanizma mefhumunun içinde yalnız Lâ-tin ve Yunan şairlerinin soluğu değil, sırla-rile bize tabakküm eden tabiati meçhulün elbisesinden soyarak insan zekâsının emrine veren bambaşka bir dünya görüşünün, ilme ve felsefeye bağlı bütün unsurları vardır. Bu görüş teşekkül etmedikçe Lâtin ve Yunan eserlerinden tat almamıza bile imkân yok-tur; nasıl ki bu kaynaklardan iyi kötü, az çok tercümeler yapılmış olduğu halde, Shakespeare'in en kötü tercümelerinin uyan-dırdığı alâkayı, hattâ yüzde bir nisbetinde uyandıramamıştır.

Onuncu ve on birinci asırlarda, meşşai-yun hareketile, Türk ve islâm düşüncesi Yu-nan dehâsından feyz alınca, üç, dört asır sonra Avrupada başlıyan Rönesansın dünya görüşü, çok daha evvel, islâm şarkta filiz vermişti. Aristodan ilham alan bu tabiatçı düşünceye sonraları biz veda ettik. Bunun sebebi, pek çoklarımızın zannettiği gibi, di-nî değildir. Bilâkis, düşüncesinin kumaşı iti-barile Kuran, rasyonalist ve tabiatçı bir dü-şünceyi teşvik eder. Bu bahiste yine «Türk İnkılâbına Bakışlar» adlı kitabımdaki tezimi hatırlatmakta mazur görülmemi rica ederim. Yunan ve islâm dünyaları arasındaki ilk temas, sonraları, Uzakşarktan ve İrandan gelen tesirlerle bozulmuştur. Türkiyede ve bütün islâm şarkta Humanizma hareketinin niçin yaşamadığını iyice tetkik etmeden bu hareketi uyandırmak mümkün olamaz. Tanzimata kadar bizde bütün Avrupa kültürüne karşı beliren şiddetli mukavemetin, ruhları-mızda hâlâ kalan son izlerini de silip süpürmedikçe Humanizmayı yaşamak değil, anlamak şansından da mahrum kalacağız Bu mefhuma verilen ters mânalara baktık-ça hâlâ teessürle gördüğüm şey, ayni gaf-letin az çok devam etmekte olmasıdır.

Bünyesi itibarile Türk düşüncesi Yunan düşüncesine yabancı değildir. Eflâtun ve Aristo ananelerile uzun zaman içli dışlı te-ması da bunu gösterir. Fakat hâlâ içinde bulunduğu mistik itiyatlarla Türk düşüncesi tereddiye uğramıştır. Bize tabiatle teması, müşahedeyi, tecrübeyi ve ilmi kontrolü ha-ram eden bu tereddinin âmilleri, hâlâ sos-yal hayatımızda, ailemizde, mektebimizde, musikimizde ve edebiyatımızda dimdik du-ruyor. Bunları deviren toplu ve geniş kültür hamlesi, işte Humanizma! Rönesans ta, Av-rupada, Humanizmayı dar mânasile anlı-yanların zannettikleri gibi, Lâtin ve Yunan edebiyatının tercümesinden değil, skolâstik-düşüncenin köklerile mücadele eden geniş bir fikir hamlesinden doğmuştur. Felsefe tarihinde ucu on üçüncü asra dayanan bu hamle, Humanizma hareketinden çok ev-veldir.

Böyle bir hareketin sırrını Lâtincede ve Yunancada arıyanlar, dünyanın bütün mo-dern ilmini ve sanatını iki lûgat kitabında bulacaklarına inananlardır. Ne kolaylık, fa-kat ne gülünç, fakat ne zavallı hülya!

Peyami SAFA

---

mezhep münaferetile, Zağros dağlarından daha sarp ve aşılmaz bir hudut çizilmiştir.

Pehlevi idaresinin yaptığı inkılâplardan biri de Şii Ahuntların kara taassubunu yık-mak olmuştur. On üç buçuk asır evvel Ker-belâda birbirini öldüren Araplar yüzünden iki Türkün birbirine düşman olmaması lâzım geleceğini artık her Türkün anlamış olması lâzım geliyor.

Cem DEMİR

Not: Bay Cem Demire: Adresinizi diler saygılarımızı sunarız.

ÇINARALTI

Çınaraltı Sayı 46
6 Ağustos 1942
Çınaraltı 2

Birinci Mengli Giray Han

Yazan: **Dr. A. Zihni Soysal**

Mengli Biray Han; müstakil Kırım Hanlığını tesis eden Hacı Giray Hanın oğludur. Pederinin vefatı üzerine H. 871 tarihinde Han olmuş ise de kardeşleri ve amcazadelerile yaptığı mücadelede mağlûp olarak Mangup kalesine ve bir rivayete göre de Kefe'ye iltica etmişti. Mumaileyhin taraftarlarından Şirin Ömerasının Baş Beyi olan Aminek Mirza, başına büyük bir kuvvet toplıyarak Mengli Giray'ı Han yapmak için mücadeleye girişmiş ve vukubulan mücadelede galip gelerek Mengli Giray bir iki aylık ayrılıktan sonra tekrar Kırım Hanı tâyin edilmişti. Kardeşlerinin ve amcazadelerinin entrikalarından rahat edemiyeceğini anlıyan bu Han hükûmet ricali ile de müşavere ederek Fatih Sultan Mehmed ile anlaşmayı münasip görmüş ve İstanbula murahhaslar göndererek Kefe, Mangup ve Taman kaleleri Fatih tarafından zaptedilecek olursa Kırım askerinin de yardım edeceğini bildirmişti. Bu arîza Sultan Mehmet tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Mengli Giray Han'a tulga, bayrak vesaire gönderdiği gibi Kefe ve Tat ellerinin fethinde gösterilen hizmete mukabil de pek büyük iltifat gösterilmiştir. Osmanlı Devleti ile Kırım Hanlığı arasında münasebet ve dostluk bu şekilde başlamış oluyordu.

2 nci Sultan Bayezit'in Eflâk üzerine olan seferinde ilk dostluğun tezahüratı olmak üzere Mengli Giray Han 50 bin kadar Kırım süvarisi ile iştirâk etmiş ve Turla nehri sahilinde Balta, Tombasar ve Koşan kasabaları ile Akkerman kalesini zaptederek Kırım'a dönmüştü.

Mengli Giray Han H. 919 senesi vefat etmiş ve Bahçesarayda defnedilmiştir. Hanı müşarünileyh 71 sene yaşamış ve 47 yıl Hanlık etmiştir. Ömrünün büyük bir kısmını muharebe ile geçirmiş olan bu Han memleketin imarı ile de çok alâkadar olmuştur. Onun Eski Kırım'da yaptırdığı cami ile Bahçesaray'da Zincirli medresesi birer şaheserdir.

Gayet akıllı ve şecaatli olan bu Han zamanının tanınmış âlimlerinden idi. Şark lisanlarından mâda Garp dillerine de vâkıf, aynı zamanda iyi bir şairdi.

Mengli Giray Han'ın bir manzumesini buraya naklediyorum :

Fırakından menim halim sovar bulsan eğer cana
Gönülde nar üç gözde ab dilde ah olur peyda
Senin murğu hayalini içinde asramak için
Buluptur kirpiğim birle kafes bu didei bina
Menim şol han Mengiliş kim mihnet mülkü şahım
Cihanda mülkü maline gururum yokdurur asla.

Nuruosmaniye Kütüphanesinde Hacı Sadettin efendinin Mekâtibi Sultanî isimli mecmuasında Mengli Giray Hanın Kazan Hanı Sayin Hana gönderdiği bir mektubu vardır. Bu mektupta Mengli Giray'ın şu şiirleri de kate şayandır :

Selâmi nesim gülsitan gibik
Selâmi-i gül bağı ridvan gibik
Sulular saçı gibi amber feşan
Sanamlar tişi gibi lü'lü nişan
Vusulü anın enbai izzet erür
Kabulü anın mahza hillet erir

Bu manzume de aynı mektupta dır :

Ger istifsar eter bulsan karındaşlık edüp ha
Bi hamdülillah hasıl kıldı tanrı barça am
Diyarı küfrü fethetmek için din gayreti ü
Gaza birle cihat etmekdin özge yoktur işgalim
Menim şol han Mengiliş kim atayı hak bi ha
Kamu ahbap bulup turlar hulûsile sena ha
Cemalin iştiyakı gönlüme şol çaklı gali
Ki her gice hayalindir menin habımda h ha

Mengli Giray Han Yavuz Selim kainpederi idi. Selim babası Sultan Bayezit'in takibinden Kefe'ye firar ederek Mengli Giray Han tarafından himaye edilmiş ve kendisine verile kuvvetle Rumeli'ne geçip babası Sultan Bayezidi tahttan indirmiştir.

Dr. A. Zihni SOYSAL

Mehmedim !

Alnında hilâlin ezeli nûru ışıldar,
Ecdâdını şâd etmediğin hangi devir var!..

Osman Beğ'e, Orhan Beğ'e sancak eri sendin,
Fâtih'le, Yavuz, Yıldırım'ın askeri sendin.

Ey Varna, Mokaç, Çaldıran'ın şanlı levendi,
Ülkün, kılıcın, tek sabanın her zoru yendi.

Dünyâ tapacaktır sana târihi boyunca,
Mâziden akistir Tuna, Nil, Dicle ve Tunca.

Unvanına ün katmıya her çağda hazırsın,
Sen öyle ne şanlar, ne zaferler yaratırsın.

Hikmet Şinasi ÖNOL

Sinopta "Muinüddin Süleyman Pervane„ medresesi

Yazan : M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Anadolu Selçuki hükümdarlarından inci «Kılıç Arslan» ile ikinci «İzzettin âvüs» arasında vukua gelen dahili sa- r esnasında Trabzon Rum İmparatoru inci Manuel, Selçuk sultanlarının bu adelelerinden istifade ederek Sinobu etti (659/1261). Bu surette Sinop, tek- bu imparatorluğun eline geçti. Sinobun istilâsı, Konyayı düşündürdü. İstirdadı askeri tedarikata tevessül edildi. Bizzat ordüncü Kılıç Arslan'ın riyaseti altında nan bir meclisle, Selçuki veziri «Mu- ddin Süleyman Pervane» Sinobu Rumla- elinden geri almağa memur edildi. yman Pervane, Niksar, Samsun ve işmendiye vilâyetinden (Tokat ve hava- i) topladığı dört bin kadar askerle Trab- İmparatorluğunun eline düşmüş olan obun istirdadına koştu. Pervane'nin bi- tte karargâhı askerisi, Boyâbada tabi Kızılırmak kenarında vaki «Durağan» i. Pervane önce, Sinobu karadan epeyce zyik ettiği halde muvaffak olamadı. Bi- hara gemiler tedarik edip içine bin kadar r koyduktan ve bu suretle denizden de hasara ve tazyik eyledikten sonra kaleyi ayet zapta muvaffak oldu (661/1262). leyman Pervane'nin bu muhasarası iki kadar devam etmiştir.

İşte, Muinüddin Süleyman Pervane tarafından Sinobun bu muhasara ve müstevliler elinden istirdadı hâtırası olarak şehir dahilinde bir medrese inşa ettirilmiştir. Pervane tarafından yaptırılan bu medrese, gerek Evkaf kayıtlarında ve gerek halk ağzında, tabii yanlış olarak, Alâettin Medresesi adı altında maruftur. Sinopta Selçukiler zamanına ait olup günümüze kadar mevcudiyetini muhafaza eden tarihi eserler arasında, mühim bir vakanın hâtıra ve vesikasını saklamış olan bu ilim müessesesi, Ulucamii (Camii kebir) in hemen arkasında kâindir. Kesme taştan yapılmış olan bu binanın cenup tarafındaki cephesinde kenarları beyaz mermerden ve yukarısında bir de kitabeyi havi büyük ve müzeyyen bir kapısı vardır. Kapıdan içeriye girilince bir kemer ve bu kemer geçilince mustatil şeklinde ve kenarları mermer sütunlu genişce bir avlusu olup bunun iki tarafında on altı hücre mevcuttur.

Avlunun ilerisinde ve tam kapının karşısında bir eyvan vardır ki, burası medresenin 1307 senesinde yapılan tamirinde dershane haline ifrağ edilmiştir. Bu eyvanın sağ ve sol taraflarında iki küçük kapı mevcuttur. Sağ taraftaki kapıdan, Muinüddin Süleyman Pervane'nin torunu ve Mesut Çelebi'nin oğlu «Gazi Çelebi» nin (Vefatı, 722/1322) kabri bulunan 7X8 metre genişliğinde küçük bir bahçeye girilir. Medrese avlusunun ortasında bir de şadırvan vardır. Bu medresenin, mimari bakımdan büyük bir kıymeti yoktur. Yalnız, yukarıda da kaydettiğimiz gibi, Anadolu Selçukileri tarihine ait mühim bir vakanın vesikasını havi olmak bakımından pek mühim bir değeri vardır.

Medresenin sokak kapısı bâlâsında, müselles şeklinde ve etrafı nakışlarla müzeyyen mermer bir taş üzerine mahkûk, berveçhiâti kitabe mevcuttur :

1) بعون الله وحسن توفيقه
2) لما تيسر فتح مدينة سينوب حماها الله
3) عن البوار من ايدى الكفرة الفجار بسى
4) العبد المفتقر الى عفو الله المستمسك بالعروة
5) الوثقى المعتصم بكلامه المتين ابى المعالى والمفاخر
6) سليمان ابن على ابن محمد احسن الله العواقبه
امر بعمارة هذه
7) المدرسة المباركة واتفق اتمامها فى شهور
سنه احدى ستين وستمائه [1]

Bu kitabe, yedi satır üzerine mürettep olup beş milimetre kalınlığında ince bir Selçuk nesihi ile kabartma olarak yazılmıştır. Kitabeden, Sinobun Selçuki sultanı Birinci İzzettin Keykâvüs tarafından (611/1214) fethinden elli yıl kadar sonra bir istilâya uğradığı ve (661/1262) senesinde vezir «Muinüddin Süleyman Pervane» elile müstevlilerden geri alındığı ve fetih hâtırası olarak da bu medresenin inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Sinop, Trabzon Rum İmparatorluğu tarafından işgal edildiği zaman, İçkaledeki Türk kuvvetleri bu işgale karşı uzunca zaman mukabele etmişler ve içeri elden kuvvet erişinceye yani, Süleyman Pervane yetişinceye kadar müdafaayı temin eylemişlerdir. Rumlar, bu esnada kale haricindeki Türk eserlerini yıkıp yoketmişlerdir. Hattâ, Alâettin camii bu esnada tahribe uğramış olan eserler arasındadır. Bu cami, istirdattan sonra ilk olarak Süleyman Pervane ve sonraları da Candar Beyleri tarafından müteaddit defalar tamir edilmiştir ki, buna ait camiin muhtelif yerlerinde kitabeler mevcuttur.

SOLMASIN GÜL'ÜM!..

Köyümü, kentimi aparmış eller,
Bahçemden Gül'ümü koparmış eller,
Meğer ne düzenler yaparmış eller,
İpek saçlarını yolmasın Gül'üm!..

Açılır ruhlarda elmas çiçekler,
Müjdeler verince altın böcekler,
Sınırda koçaklar ne diye bekler?
Karanlık düşlere dalmasın Gül'üm!..

Dokunsun Ozan'ım sazın teline,
Kaptırıp kendini Pamir yeline,
Atıyla kılıcın verin eline,
Goncalar vermeden solmasın Gül'üm!..

Cemal Oğuz ÖCAL

---

(1) Kitabenin Türkçe hülâsai meali şudur: Allahın doğru yoluna salik ve sahip maali ve mefahir olan Süleyman bin Ali bin Mehmedin sây ve gayretile kâfir elinden Sinop şehrinin fethi müyesser olduğu 661 senesinde müşrünileyh bu medresenin inşa ve imarını emretti. Allah âkıbetini hayretsin.

Seçme Sözler

★ Bize acı veren ölümün gelişi değil hayatın gidişidir. M. MAETERLINCK

★ Ne adamlar vardır ki aydınlıkta yaşamağa lâyık değildirler. SENEQUE

★ Tehlikeyi karşılayıp ona galebe çalmak: İşte cesaret budur. Yoksa tehlikeyi mühimsememek değil. AVEBURY

★ Hayattan tiksinmemek için, ölüm olmasaydı onu yaratmak lâzım gelirdi. M. MAETERLINCK

★ Meçhulün gülümsemesine şans demişler! ETIENNE REY

★ Ölüm de uyku geldiği gibi gelseydi gülümseyerek ölürdük. MAETERLINCK

★ İnsan sevdiği şeylere güzellik, inandığı şeylere kudsiyet izafe eder. RENAN

★ Kuş gibi, ruh yükseldikçe neşelenir. CHANNING

★ Düşüncelerimizin parlak serapları da olmasa hayatın çölleri çekilmez bir hale gelirdi. ANATOLE FRANCE

★ Biraz akılları başlarında olsaydı insanları idare etmek imkânı kalmazdı; bilâkis fazla akıllı olsalardı idare edilmeğe ihtiyaçları kalmazdı. R. de GOURMONT

★ İnsanlar içinde yaşıyan bir kimse için yalnızlığın ne kadar da cazip tarafları vardır! R. de GOURMONT

★ Kadınlar kendilerine takdim ve ikram edilmeyen şeylere daima imrenirler de takdim edilenlere hor bakarlar. R. de GOURMONT

★ Şansa inanmak, muvaffakıyeti temin edecek şeyleri ihmal için bir sebep teşkil etmemelidir. Et. REY

★ Hiç bir liyakate istinat etmeyen muvaffakıyetler olduğu gibi hiç bir muvaffakıyet kazanmıyan liyakatler de vardır. Her halde, hiç bir muvaffakıyet yoktur ki içine biraz da şans karışmış olmasın. Et. REY

★ Plâtonik aşk gayri insani ve belki de marazi bir haldir. R. de GOURMONT

★ Askeri meselelerde muvaffakıyet yüzde yirmi beş tesadüf eseridir. NAPOLEON

★ Keşiflerin bir çoğu tesadüf eseri olduğu halde muvaffakıyet fenni araştırmaların neticesine atfedilir. E. REY

★ Gül fidanları arasına sokulan bir kadın kolu güllerin letafetini arttırır. R. de GOURMONT

★ Münevverler, bir milletin başıdır. Bu başın çirkin olmasında hiç bir hikmet yoktur. J. GIRAUDOUX

★ İskandinavlar spor sayesinde memleketlerinin suhunet derecesini yükseltmek çaresini bulmuşlardır. J. GIRAUDOUX

★ Her insan kimsenin işitmediği bir feryattır. RENE ARCOS

Korku

Işıklarla duvarda
Yürür periler cinler.
Esrarlı bir diyarda
İlâhi sesler inler...

Sükût hicran gibidir,
Renklerin benzi sarı.
Korkunun kalbi midir
Saat tıkırtıları?

Leman ÇİÇEKDAĞI

Pişmanlık

Vefasızlar anılır mı?
Andırdı gönül andırdı.
El kızı yar sanılır mı?
Sandırdı gönül sandırdı.

Aşktan ateşten içirdi,
Beni kendimden geçirdi,
Yetirdi ömrü bitirdi,
Yandırdı gönül yandırdı.

Geçmiş günlerimi andım,
Ağladım inmedim yandım.
Ne ettim? Neyledim kandım?
Kandırdı gönül kandırdı!..

Selâhattin ERTÜRK

Güz şarkısı

(Chant d'Automne)

Hazan kemanlarında
Uzayan hıçkırıklar,
Değişmez imtidatla
Yüreğimi yaralar.

Her şey solgun, kederli,
Melûl saat çalınca;
Bense eski günleri,
Ağlıyorum, anınca.

Vahşileşir de rüzgâr;
Ve bir yerden bir yere,
Ölü yapraklar gibi
Beni alır, sürükler..

Paul Verlaine'den :

S. CENAN

Seçme sözler

★ Bir kimsenin kederini azaltmak ki insanın ruhuna ferahlık veren bir şey maz. P. VERLA

★ Hediye etmek tarzının yapılan he yeden fazla değer ve ehemmiyeti vardır. CORNEIL

★ Kötü kimselerin saadeti seller g akıp gider. RACI

★ Bedbaht olmak suçsuzluk alâmetid La FONTAI

★ Artık sevmediğini zanneden hakikat te hiç âşık olmuş değildir. A. DOREH

★ Her şeyden pişmanım, yalnız sevm olmaktan değil. LAMART

★ Sevildikleri halde bunun farkı olmıyan ne kadar kimse vardır! A. POMMIE

★ El ile tutulmıyan saadet hülya ibarettir. J. SOUL

★ Gülüşlerimizin içinde iyilik bulun gerektir. V. HU

★ Hakiki bir dostun başka tatlı bir ş olamaz. La FONTAI

★ Akrabayı kader temin eder; dost ise bizim intihabımız. DELI

★ İnsana kendi kendisinden âlâ ve hısım olamaz. La FONTAI

★ Büyük bir adamın dostluğu ins Allahın bir lûtfu demektir. VOLTA

★ Dostsuz bir adam dünyada hem m cuttur, hem değildir. FREVI

★ Uzun bir göz aşinalığı hemen heme bir dostluk sayılabilir. A. GUIRA

★ Bir kadının dostluğu birdenbire çabuk zail olur. RONSA

★ Hâtıralar, kilidi olmıyan odalara ben zer. HENRY BATAILI

★ Hâtıra ne kadar da vicdan azab yakındır! V. HUC

★ Sevgili bir el yazısı canlı bir po gibidir. V. HUC

★ Ödünç verilen bir kitabın başına ge lecek âkıbet ekseriya kaybedilmesi ve heme daima berbat edilmesidir. Ch. NODI

★ Gülmediğimiz bir gün tamamen hi olmuş demektir. CHAMFOR

★ Bir adamın gülümsemek, daha i gülmekle hayatını uzattığına kaniim. L. STER

★ İnsanı öldüren iş değil tasadır. BEECH

★ Gençlerin gözlerinde alev, ihtiyar rınkinde ışık görülür. VICTOR HUC

★ Yalnız sükût büyüktür; ondan m dası hep zaaf alâmetidir. A. DE VIGN

★ Irmak nehire döküldüğü gibi çir de lâğıma dökülür. Th. De BANVILI

★ Ancak yer değiştirmek için yola ç kanlara hakiki seyyah denilir. BAUDELAIRE

Türk idealine hizmet edenler :

Kâşgarlı Mahmud

Hüseyin Namık ORKUN

Türk milliyetperverlik tarihinin en mühim şahsiyetlerinden birisi hiç şüphesiz Kâşgarlı Mahmuttur.

Mahmudu yalnız bir lûgat kitabı müellifi olarak ele almak asla doğru değildir. O sade bir lûgat kitabı telif etmiş olmayıp aynı zamanda Türk edebiyatı, Türk dili ve Türk kültürü bakımından bir âbide vücuda getirmiştir.

Kâşgarlı Mahmut da her hakikî Türk gibi koyu bir milliyetperverdir. Türkler hakkında bir hadîsin mevcudiyetini kaydederek bunu nakleden Mahmut Türk'ün sıfatlarını, karakterini de şöyle anlatıyor: «Bu mânevi şerefe Türklerdeki hüsnü melâhati, sabahati, edep ve terbiyeyi, büyüklere hürmet ve riayeti, ahde vefayı, hakikatin fevkinde öğünmek ile iftiharı terketmeyi, besaleti ve sayılamıyacak derecede çok şayanı medih sıfatları ilâve etmek gerektir.»

Bundan sonra Mahmut o derece ileri gitmiştir ki Arap çölünde adını dahi bilmediği Türk kavmi hakkında Muhammedin ağzından bir de hadîs kaydetmiştir. Bu hadîsin tercümesi şudur: Tanrı buyurdu ki: Benim bir ordum vardır. Onu Türk tesmiye ettim. Ve Maşrıka yerleştirdim. Bir kavme kızarsam onların üzerine Türkleri musallat ederim.

Muhammedin ağzından uydurulan bu hadîs bize Atila hakkında söylenen şu sözleri hatırlatmaktadır: **Tu es flagellum Dei.** Atila Şalon muharebesini yapmadan evvel —rivayete göre— civarda bir târiki dünya bulmuşlar ve Atilanın huzuruna getirmişlerdi. Atila bu adama «Yarın kim galip gelecek?..» diye sorduğu vakit yukarıda yazdığımız lâtince ibareyi söylemişti: Sen Allahın kırbacısın.

İşte Türk Tanrının iznile asırlarca bir sürü kavmi kamçılamış, onları sevk ve idare etmiş ve onlara efendilik etmiş ve daima da efendi kalmıştır.

Kâşgarlı Mahmut eserine Türk hakkında bir de şiir kaydetmektedir:

Kaçan körse anı Türk
Budun anga aydaçı
Mungar tegir ulugluk
Mundanaru keslinür.

Bu şiirin tercümesi şöyledir: Vaktaki — her kim — Türkü görse herkes büyüklük buna yaraşır ve bunda sona erer der. Bu şiirin aslı maatteessüf iyi kopya edilememiştir. Binaenaleyh asıl şeklinde vezin bakımından fazlalıklar ve tercümede tereddütler vardır. (Bu hususta Zeki Velidinin Atsız mecmuasındaki sayı 17 de bulunan makalesine de bakınız.)

Mahmut Türk sözüne bir daha vermektedir: Misallerle olduğu bu mâna son derece ehe... yetlidir. Ve yarının araştırması sözünün aslında bu mânayı göz de tutmak zaruretini hissedece Mahmuda göre Türk demek ' çağı, olgunluk devri demektir. Ve misallerde bunu göstermektedir: üzüm ödi yani üzümün olgunlu manı; Türk kuyaş ödi yani gü olgun devri, gün ortası... Bu mi den de anlaşılmaktadır ki Türk olgun demektir.

Ne mutlu kemale erene...

Selâm doğacak güne!

Selâm doğacak güne, selâm size uzaklar,
Selâm, ey yüz yıllarca özlediğim topraklar!

Niye ayrı duruyor; Atam, Anam'la yerim?
Ben ki ayrıyım, fakat kalbimle beraberim!..

Gök beni söyler orda, beni çağlar her dere,
Kim «benim» der, «benimdir» diye baktığım yere!!

Gözlerimde bir alev uzakların özlemi
Nasıl yakmaz bu alev baştanbaşa ülkemi!..

Yıllar elimde kırbaç, ülküm bir yağız kısrak,
Sürüyorum ufkuma, yeşil dağlar aşarak...

Yeşiller bürünecek; Atam, Anam, ocağım
Yeşiller içinde ben bahtiyar olacağım;

Köpüren zamanı bir su gibi yara yara
Bağrına atıldığım gün... Selâm uzaklara.

Selâm doğacak güne, selâm size uzaklar,
Selâm yakında yeşil bürünecek topraklar!..

...ndar AKÜNAL

BOLUKTÇİ BİLİMLER

Sayın General Erkilete

Yazan : Hamdi BAŞAR

Sayın general H. E. Erkilet, Çınaraltı'nın üç sayısındaki yazısını «Bir Medeniyetin Sonu» isimli son kitabımın tetkik ve tenkidine hasretti. Değerli generalimizin fikir hayatımızda bir hareket uyandırmak maksadını taşıyan kitabıma ve o vesile ile de şahsıma karşı gösterdiği alâkadan dolayı çok sevindim. Kendilerine teşekkür ederim. Sayın Erkilet kitabımın «İlim noktasından tetkike değeri olup olmıyacağı» hakkında ancak âlimlerin hüküm vermeğe salâhiyetli olacağına inandığı için bir tevazu göstererek bu hususta fikir beyan etmekten çekinmişlerdir. Vakıa benim insan aklının artık müspet hakikatler bulacak hale gelmiş olduğu hakkındaki görüşüm değerli mütefekkir profesör M. Şekîp Tunç'u asla mevzuum olmıyan akılcılık, hattâ iskolastik çukuruna düşmüş olduğum zehabına sürüklemişti. Pek sevgili generalim bir ilim adamımızın hakkımda bu davranışına bakarak benim pek de ilmî olmıyan işlerle uğraştığım fikrine saplanmış olduğu yazılarından sezilmektedir. Fakat sayın [illegible]et bunlarla değil, sadece kitaptaki son fasıldaki «Milliyetçilik ve beynelmilelcilik» bahsi üzerinde inceleme yaptığı için kitabımın diğer kısımlarile meşgul olmamış, anladığıma göre buralarını okumamıştır.

Dikkatli muarızımın yazılarından çıkan netice şu oluyor: Kendileri koyu bir milliyetçidir. Ben ise kitabımda enternasyonalci gözüküyorum. Yani insancı fikirlere bağlanmış bir adamım. Şu halde «Komünist» olmalıyım!. Ama bu fikrimi açıkca ortaya atarsam taktik hatası yapmış olurum. «Metodumun ince tarafı» da zaten bundadır. Onun için ırk ve milliyet realitelerini inkâr etmeyip kabul eden fakat insanların arasını açmış bu şeyleri eritip kaldırmayı istiyen yumuşak bir yoldan yürüyerek maksadıma daha emin varmıya teşebbüs ediyorum. Bu zekiyce buluşum güzel, fakat akıl akıldan üstün derler; işte satırlar, sahifeler, fasıllar arasına ustalıkla yayılmış ve gizlenmiş olan bu ana maksadım, dikkatli bir generalin emniyet hatlarında pusu kuran düşmanı keşfetmiye alışmış gözünden kaçmadı. Yakalandım, Çınaraltı'nda bir asılmadığım kaldı!.

Zeki generalimin artık «Bir Medeniyetin Sonu» kitabı muharrirî acaba «Muhayyilesinde önemli bir yer tutmakta olan ebedî hayat» Rusların iman ettiği şey midir, diye sorması bile bir nezaket eseridir. O, çoktan hükmünü vermiş ve jüri mevkiinde olan efkârı umumiye önünde bunu açıkca izhar etmiştir. Bundan dolayı benim de aynı jüri heyeti huzurunda bir temyiz isteğinde bulunarak kendimi müdafaa etmem icabetti.

Hayatta bir takım fikirlerimiz, ki bunların çoğu bizi ve mukadderatımızı idare eder, daima bilgi ve kavrayış mahsulü değildir. Bunlar sempatilerimizin gözüne ve isteğine göre bizi dış âlem için değer hükümlerine götürür. Bu görüşle yalnız ihsaslarımızı, idrâkimizin malzemesini ve fonksiyonunu değil, her zaman temas ettiğimiz madde âlemini bile değiştirebiliriz. Gözümüze bir gün âlem pembe görünür. Simsiyah bir taş eflâtun, buz gibi soğuk bir hava terletici, gudubet ve aptal bir çocuk da levent ve cin gibi gözükür. Bu sempatilerimize bağlı değer hükümlerimizle en çok faydalı olan hareketlerden uzaklaşırız. İş başında isek en işe yarıyan dostlarımızı düşman ve kuyumuzu kazan müfsitleri de dost biliriz. Bunlara «Ön hüküm» ismi de verilebilir. Sempatimizin bize esir ettiği şahıslar, fikirler içinde en korkuncu ilim sistemlerimize tesir edecek olan hükümlerdir. Çünkü ancak sinir sistemlerimiz üzerinde rolünü yapmış bir sempati hükmü, nihayet sinir tedavisile geçebilir. Fakat bilgi sistemlerimize, itiyatlarımıza ve hayatı görüş cihazlarımıza tesir etmiş olan böyle bir hüküm bütün hayatımız müddetince bizi kumandası altına alır. Bu hüküm ister, ucu bir tarih halkasında yaşamış realiteleri görerek müspet müşahede ile bir takım yollara bizi saplıyan modern ilimden doğsun, ister bunun dışında ve hattâ onu da kavrıyan tefekkür âleminden hız alsın aynı derecede bizi dizginliyerek sürükler, götürür. Bugün bütün dünyada vahşice ve hayvanca akıtılan kanlar, insanların ve onları idare edenlerin bu yolda saplandıkları sempati hükümlerinden kuvvetlenen bir kaynaktan fışkırıyor.

Benim zeki ve dikkatli muarızım, «Bir Medeniyetin Sonu» kitabımı ve ondan bazı bir kaç sahifeyi okurken, hattâ okumaya başlamazdan evvel böyle sempatisinin kendisine mıhladığı sabit bir ön fikir altında idi. Satırları okurken, onlarda benim fikrimi değil, fakat kendi anlamak istediğini çıkarıyordu. Belki kendilerince de gizli olan bu «Ön hüküm» lü okuma işine ben dahi bir kaç defa kapıldım, ve sonunda kendi kendimi tanıdığım zaman başkasına ait satırlar arasında sadece kendimi gizlediğimi ve sesimi işittiğimi farkettim. Sayın Erkilet benim nedense «Enternasyonalci» ve «Milliyet düşmanı» bir adam olduğum fikrine saplanmış ve esasen gayet mahdut kısımlarını okuduğu kitabımın içinde hep bu fikirleri arayıp bulmıya çalışmıştır. Zaten kendilerinin bende bir «Taktik ve metot inceliği» keşfetmesi de bundan doğmaktadır. Aynı şekilde profesör Şekip Tunç dahi benim akıllı bir dünya düzeni kurmak isteyen, utopiste, akılcı, tecrübeden uzak hükümlere bağlı insan olduğum fikrine saplanmış ve ona dayanan fikirlerle beni tenkid etmiştir. Halbuki böyle ön fikirle bir eseri tetkike başlayınca ondan muharririnin istediği değil, okuyanın sempatik hükümlerine uyacak şekilde muharrirden beklediği neticeler çıkar.

Sayın generalimin müsaadesile bunları gelecek yazımda göstereceğim.

Ahmet Hamdi BAŞAR

Hikâye:

Hâtıra

Yazan : O. D. A.

Küçüklüğümde en çok gördüğüm şeylerden biri de belki, mezarlıktaki değirmendi. Tepenin tam ortasına kurulmuş, sıvaları dökük eski bir yeldeğirmeni. Yelkenlerinin kimisi yırtılmış sarkardi. Kimisinde de renkleri bir olmayan yamalar görülürdü. Ben bu yamaların bulunuşuna daha çok sevinirdim. Uzaktan, yelkenleri renk renk yamalı çarkın dönmesi çok hoşuma giderdi...

Değirmene yalnız un öğütmek için giderdim. Teyzem nereden aldığını bilmediğim bir eşeği getirir, kapının demirine bağlardı. İçeride buğday hazırlanıncaya kadar hep semerde otururr beklerdim. Buğday eşeğe yüklendikten sonra da arkasına geçerdim...

En büyük arzum eşeği kendi kendime yürütmekti. Bir türlü de beceremezdim. Yuları elime alınca, hınzır eşek yolun kenarına gider otlamağa başlardı..

Kapımızın önünden köylüler hep eşeklerine binerek geçerlerdi. Kimisi semerin yalnız bir tarafına otururdu. Kimisi de ortasına.. Bacaklarını sallayarak, şarkı söyleyerek öyle bir geçişleri vardı ki... Onlara benzemeği, eşeği onlar gibi yürütmeği o kadar istediğim halde bir türlü beceremmek âdeta gücüme giderdi, ağlıyacak gibi olurdum. Sonra da :

— Ah bir büyüsem, derdim...

Değirmende un öğünürken yukarıya çıkar, koskocaman taşın gıcırtılar, tıkırtılar arasında dönmesini seyrederdim. Rüzgârın bu taşı nasıl döndürdüğünü bir türlü anlayamaz, akşam olunca büyük anneme sorardım..

— Değirmen taşı senden ağır mı büyük anne?

— Ağır ya.. Görmedin mi, koskocaman taş olur.

— Peki, eşekten de ağır mı?

— Elbette ağır..

— Eee, rüzgâr o taşı nasıl çeviriyor?.

— Çeviriyor işte.

— Söyle, söyle, nasıl çeviriyor?

— Allah rüzgârı estiriyor, o da taşı çeviriyor.

— Allah rüzgârı nasıl estiriyor..

— Orası sorulmaz, günahtır. Sonra insan taş olur.

«Sonra insan taş olur.» Bunu çok kişiden duyardım. Kimisi yaramazlık yapınca, kimisi de böyle tuhaf tuhaf sual sorunca söylerdi. Bir türlü anlayamaz, yine sorardım.

— İnsan nasıl taş olur?

— Sus, sus, günahtır.

Hemen hergün değirmenin önünden geçer, başa giderdim.. Bir gün onu kapadılar, yelkenleri toplandı, durdu.. Artık un öğünürken gitmezdim. Teyzem — her halde alışkanlığından olacak — çağırırdı.

— Hadi gel, un öğütmeğe gidiyorum.

— Nerede öğüteceksin?

— Fabrikada.

— İstemem.

— Gel, gel, hem orada makinalar var, görürsün..

— İstemem, istemem...

***

Kışları babamın yanına gider, yazları büyük annemin yanında geçirirdim. Bir yaz geldiğim zaman değirmeni işler gördüm.. Sordum :

— Artık hep işleyecek mi?

Gelecek sayımızda :

Üstad İbnül Emin Mahmud Kemal'in

kıymetli bir makalesi

— Evet.

— Sahibi kim?

— Kerim Dayı.

— Kerim Dayı mı?.

— . . . . .

Kerim Dayı, Karacaovalı bir muhacirdi. Ona neden Dayı derdim, bilmiyorum. Küçüktenberi tanırdım.. Bize sık sık gelirdi. Beni eşekte o gezdirir, bahçemizi o kazar, ekseri işlerimizi o yapardı.. Bir iş çıkınca bana :

— Koş, Kerim Dayını çağır derlerdi.

— Eşeği de getirsin mi?

— Yok, yok eşek isteme.

— Sıpayı seveyim mi?

— Sıpayı mı? Hiç sıpa sevilir mi?

— Sevilir ya, hadi ne olur, hem bu sefer üstümü kirletmem.

— Peki ama dama girme..

— Vallahi girmem.

Sıpayı sevmek için izin alınca hemen fırlardım.

Arkamdan bağırırlardı :

— Baştan Kerim Dayını çağır, sıpayı sonra seversin...

Hep bu adamı nereden tanıdığımızı merak ederdim.. Bir gün yemek pişirirken büyük anneme sordum:

— Kerim Dayı çok eskidenberi mi burada oturur?.

— Evet.

— Ne kadar eskiden?

— Ne bileyim ayol.. Tâ sen doğmazdan önce.

— Sen nereden tanıyorsun onu?..

— İlâhi çocuk, nereden tanıyayım.. Tanıdım işte.

— Anlat Allahaşkına. Hadi ne olursun.

— Bir daha namaz kılarken arkama binmezsen anlatırım..

— Binmem, binmem.

— Bir gün iki jandarma kapının önünden bunu geçiriyorlardı.. Dayın çıktı, sordu. Yol vergisini verememiş, hapse götürüyorlarmış.. Gitti borcunu verdi, onu kurtardı.. Tâ eskiden. O zamana kadar onu hiç tanımazdık. Sonra bize hep yardım etti. Bana nine derdi ve her geçişte hatırımı sorardı...

Kerim Dayı değirmeni tamir ettirmişti. Artık değirmencilik yapıyordu.. Bahçemi kazmağa gelemiyor, beni eşekte gezdiremiyordu.. Ve ben de artık onu çağıramıyordum..

***

Bir yaz yine geldiğim zaman Kerim Dayı'yı bulamadım.. Değirmen de yıkılmış, kanatları tahtaları atılmıştı.. Yalnız iki tane, rüzgârin nasıl çevirdiğini anlayamadığım duruyordu.. Kışın soğuktan kızı ölmüş, belediye mezarlıkta durmasın diye değirmeni yıktırmış.. O da artık burada oturmak istememiş, yeniden muhacir olarak başka yarlara gitmiş..

Bana bol bol selâm bırakmış.. Bir eşeğin sıpasını. Sıpayı eski güzelliğinde bulamadım. Büyümüş, gelişigüzel kırkılmış çok çirkin olmuştu. Artık onu sıpa olduğu için değil, Kerim Dayı'nın bir hâtırası olduğu için seviyordum...

O. D. A.

153
MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

EDEBİYAT VE SANAT:

BİZDE DENENMEMİŞ

Yeni nazım şekilleri

Çınaraltı, S 46, 8 Ağustos, 1942, s. 12

Yazan: Edip AYEL

Tanzimattanberi edebiyatımızın yenileşmekte olmasına rağmen her nedense frenklerin ve umumiyetle yabancı milletlerin kullandıkları nazım şekilleri bizde kâfi bir alâka uyandırmamıştır. Gazel, kaside ve emsalini yavaş yavaş terkederken bunların yerini tutacak ve bizde bir yenilik teşkil edebilecek şekillere kayitsizlik gösterilmekle kalınmamış; koşma, semai vesaire gibi milli şekiller bile **Edebiyatı Cedide**cilerce kâfi bir rağbete mazhar olamamıştır. Milli şekilleri tekrar revaçlandırmak şerefi tamamile hececi şairlerimize aittir.

Bir çeyrek asra yakın bir zamandanberi bu revaç devam edegelmektedir. Son zamanlarda bazı mecmualarda çıkan vezinsiz ve kafiyesiz yazıların ananevi şekillere karşı bir aksülâmei teşkil ettiği kabul olunursa edebiyatımızı klâsik mecrasından ayırmak tehlikesini gösteren bu cereyana karşı bir reaksiyon olmak üzere Şark ve Garbın bizde henüz meçhul nazım şekilleri vasıtasile, milli şekillerimize ilâveten, ve klâsik esaslara istinaden, bir yenilik göstermek zarureti karşısında bulunduğumuz itiraf olunmalıdır.

Garbin klâsik nazım şekilleri meyanında mısra adedi sabit olanlardan başka bir yazıda bahsedeceğiz. Bu sefer mısra adedi muayyen olmıyan ve bizim için tamamile yeni üç şekilden bahsedelim:

Triolet

XIII üncü asırdanberi malûm olan bu nazım şekli zamanımıza kadar Garpta kullanılagelmiştir. Meşhur romancı **Alphonse Daudet** edebiyat âlemine şair olarak girdiği zaman bu nazım şekline pek hayran olmuş ve onun mükemmel örneklerini vermişti. Bizde bunun ilk nümunesini ben vermiş oluyorum.

«Triolet» sekizer mısralık bir veya bir kaç bentten terekküp eder. Her bent iki kafiye üzerine yazılmıştır. Birinci mısra kapalı (vurgulu) bir kafiye ile bitiyorsa bentte vurgulu mısraların adedi 5 tir. Bittabi mütebaki 3 mısraın da kafiyeleri açık (vurgusuz) dur. Birinci mısra açık kafiyeli ise bunların bentte yekûnu 5 ve kapalılar 3 olur.

Birinci mısra bendin dördüncü ve yedinci mısraı olarak tekrar edilir. Bendin ikinci mısraı da son mısra olarak tekrarlanır. İşte mısraları rakamlarla ifade edilen bir bendin şeması:

1 — 2 — 3 — 1 — 4 — 5 — 1 — 2

Ayni bendin açık ve kapalı kafiyelerin usûlüne göre ifadesi:

k — a — k — k — k — a — k — a

Birinci mısra açık kafiyeli olursa bent şu şekli alır:

a — k — a — a — a — k — a — k

Klâsik **Triolet** bu gösterdiğimiz şekildedir. Bunlara uymıyanlar fantezi addolunmalı. (Çınaraltı) nın 18 inci sayısında çıkan (Arzu) şiiri klâsik **Triolet**'ye bir örnektir. Bir «Triolet» yi teşkil eden her bendin kafiyesi birinci bendin kafiyelerinin ayni olması icabetmez.

İambos

Milâttan önce VII nci asırda yaşamış olan Yunan şairlerinden Paroslu «Archiloque» tarafından icadedilen İambos Fransanın meşhur Néo - klasik şairi İstanbulda doğan André Chénier tarafından taklit edilmiş ve Fransız edebiyatına da «İambe» ismile geçmiştir. Biz asıl ismini muhafaza ettik ve bir örneğini bu mecmuanın 17 nci sayısında (Ruhlar) adlı şiirle verdik. Bizde her ne kadar müstezatlı manzumeler yazılmışsa da şimdiye kadar klâsik İambos yazılmış değildi.

Bu ismi taşıyan manzumenin hususiyeti mısraların arasında dört hecelik bir fark olmasıdır. Yani birinci mısraı 12 heceli ise ikincisi 8 heceli olmak ihtiza eder. Birinci mısra 14 lük ise ikincisi 10 heceli olmalıdır. Esas kaide: Uzun mısralar uzunlarla, kısalar da kısalarla mevzun ve mukaffa olacaktır. Bütün manzume yekpare bir manzara arzeder. Bir «İambos» uzunluğu şairin keyfine bırakılmış bir bentten ibarettir. Bu tarz manzume, aralarında fasıla bırakılmadan dizilmiş ve biribirine eklenmiş çapraz kafiyeli kıtalardan teşekkül etmişe benzer. Halbuki klâsik iambosta bütün manzume ayni mevzu üzerine yazılmış olup mânanın mutlaka dört mısrada bir tamamlanması icabetmez. Bir fikir, bazan iki mısrada, bazan üç, bazan altı mısrada tamamlanabilir. Yani bu şekil manzumede mâna muayyen yerlerde kesilmez. İlhamın gelişmesine tâbidir.

Bir iambos şeması verelim:, (Tek mısralar, uzun, çift mısralar kısadır)

a b a b c d c d e f e f g h g h....

Tek sayılı mısraların kafiyeleri açık yani (vurgusuz ise çift sayılı mısraların kafiyeleri kapalı yani vurguludur (Bunun aksi de olabilir). Bu tarz manzumede nekarat teşkil eden mısra yoktur.

Pantum

Bu şekli XIX uncu asrın bidayetinde, Cava, Sumatra yani Malezya havalisinin edebiyatlarını tetkik eden **Victor Hugo** Fransızcaya nakletmiştir. Diğer romantik şairler ve onları müteakip parnasiyenler ve bu meyanda **Leconte de Lisle** güzel pantum örnekleri vermişlerdir.

Bu şekli bizde ilk önce tecrübe eden ben oldum. Bu mecmuanın 21 inci sayısında çıkan Gök şiiri ile 23 üncü sayısında intişar eden **Tren** manzumem bir **pantum**'un bütün hususiyetlerini haiz örneklerdir. Bu hususiyetleri hülâsa edelim: **Pantum** sayısı şairin keyfine bırakılan dörtlüklerden mürekkep bir manzumedir. Birinci dörtlük ikisi açık, ikisi kapalı olmak üzere çapraz kafiyeli dört mısradan teşekkül eder. Bu birinci dörtlük ve onu takibeden diğer dörtlüklerin ilk iki mısraı muayyen bir fikir veya bir tâsvire aittir. Her dörtlüğün son iki mısraları ise başka bir mevzua müteallikdir. Fakat bu iki mevzu arasında yakın bir münasebet mevcut olması şart olup biribirlerine karışmadan benitten bende bir örgü halinde biribirlerine karışmadan bağlanmaları lâzımdır. Bunu temin için her dörtlüğün ikinci ve dördüncü mısraları müteakip dörtlüğün birinci ve üçüncü mısralarını teşkil etmek üzere tekrar edilir. Son dörtlüğün son mısraı da birinci dörtlüğün ilk mısraının tekrarından ibarettir.

Dört dörtlükten müteşekkil bir **pantum** ele alalım ve mısraları numaralarla ifade ederek bir şema yapalım:

Birinci dörtlük	:	1 — 2 — 3 — 4
İkinci »	:	2 — 5 — 4 — 6
Üçüncü »	:	5 — 7 — 6 — 8
Dördüncü »	:	7 — 9 — 8 — 1

Görülüyor ki 9 ve 1 numaralı mısralar ayni cinsten kafiye ile nihayetlenmelidir. Aksi takdirde dörtlüklerde çapraz kafiye kullanılmış olmaz. Bu şemayı kafiye bakımından tekrar edelim:

Dörtlük . I	:	a b a b
» II	:	b c b c
» III	:	c d c d
» IV	:	d a d a

Mısraların kaç heceden terekküp edeceği şairin arzusuna bırakılmıştır. Bu nazım şekli güç olduğu nispet e güzeldir. Bu güzellik ve bu güçlük bir taraftan iki mevzuun biribirlerine karışmadan nihayete kadar temadi ettirilebilmesinden ve diğer taraftan da mısraların örgü ve nekarat teşkil edecek şekilde tekrarından ileri gelmektedir.

Edip AYEL

154

Tefrika No. 14

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Sokakta miyavlamalar çoğaldı: Rasime hanım kedilerile geçiyor.. Bu anasız, babasız, kocasız ve evlâtsız kadın, bütün mahallenin kedilerile bir çatı altında yaşamaktadır. Gönlündeki her muhabbeti bir pençeye vermiş: Sarının, Pamuğun, Tekirin pençesine!

Her sabah, kapısından, ardında bir kedi sürüsile çıkan Rasime hanım, akşam ayni sürü ile içeri girer. Ciğerci Arnavutun, omuzundaki uzun sırığı esnete esnete bu sokaktan yalnız onun için geçtiğine inanınız.

Kedilerine sabah kahvaltılarını dağıtan Rasime hanım, bir fincan ıhlamurunu onlara karşı, etrafı torunlarile çevrilmiş bir büyük anne saadetile içer..

Derler ki, onu gelin döşeğinde dul bırakan bir genç bu hale koymuş.. O günden sonra eline erkek eli değdirtmiyen Rasime hanım bu ahşap konakta, tek başına kedilerle yaşamaktadır.

Bazı geceler, bostanlara bakan köşedeki harap odadan sesler duyulur: Ağlıyan, dişi sesler.. Bu sesler, yalvaran bir kedi miyavlaması mıdır, yoksa Rasime hanımın eski bir hâtıra ile coşan hıçkırıkları mıdır, kimse bilmez...

Onunla dertleşmek istiyorum şimdi.. Kafesin deliğinden yüzündeki çizgilere bakıyorum: Bu okunmaz satırlar kimbilir neler söylüyor!

Rasime hanım gözümde masallaşıyor..

Benim de bir kedim olsaydı: Sesime ses veren bir kedim.

***

Pabuçlukta yabancı iskarpinler var. Bunlar bizim mahallenin kadınları olamaz: Güzel, pahalı ve ökçeleri hiç çarpılmamış iskarpinler!

Başımı hafif kaldırıp bir kaç kere havayı kokluyorum: Muhakkak yengem bizde.. Peki, ya öteki, düz topuklu rugan ayakkabılar?..

Yüreğim çarpmağa başlıyor..

Duam

Bana gurbet elde verme saadet,
Beni gurbet elde kayırma Tanrım.
Anneden, babadan, yardan ırak et,
Beni vatanımdan ayırma Tanrım.

Onun için sevgi gönlümde tamdır,
Onun yaraları benim yaramdır,
Onsuz geçen günler bana haramdır:
Beni vatanımdan ayırma Tanrım.

Kuş olup dalında öteyim onun,
Gül olup bağında biteyim onun,
Kendimi yoluna atayım onun:
Beni vatanımdan ayırma Tanrım.

Renk olup süsleyem onun kaşını,
Aşk olup dolayam onun başını,
Mendil olup silem onun yaşını :
Beni vatanımdan ayırma Tanrım.

Ellerim semâda dua ederim,
Tanrım: sana ondan gayri ne derim?
Ölüm olsa ona doğru giderim.
Beni vatanımdan ayırma Tanrım.

Hamdi IŞIKLI

Merdiven başında duruyorum. Oda kapısı açıldı: Annemin başı.. O kadar çabuk içeri çekildi ki, yüzünde ne var, göremedim.

İyi su küpü terlemiş. Üstündeki tahta kapağı, beyaz salaşpuru kaldırıp pırıl pırıl kalaylı maşrapayı doldurıyorum..

Yukarıda kapı tekrar açıldı. Geciktiğimi gören annem, telâşlı gözlerle beni arıyor. Sahanlığın loşluğunda küçücük elini görüyorum: Beni çağırıyor.

Çıkıyorum. Annem, arkası kapıya dönük oturmuş. Kanapenin birer köşesinde yengemle Servican hanım..

Servican hanım!.. Annem, bu ihtiyar Çerkes için: «Ben çocukken yine bu yaştaydı!» der. Yengemin süt ar nesidir. Bazı kış geceleri, K kasyadan nasıl kaçırıldığını Yer yer silinmiş sahnelerle çocukluğ da dinlediği uzak bir masal gibi!

Esircilerden onu yengemin büyü dayısı almış. Şimdi, Bayezid'deki Güvercinli konakta kendisinden daha saçlı ve buruşuk yüzlü kızları, k sile yaşıt görünen torunlarile o yor.

Elini öpüyorum. Bana, beyaz b ruşuklar içinde kaybolmuş çocuk lerle bakıyor. Etleri boşalmış yum şacık deriler içinde sallanan parma kemiklerini avucumda korkarak tut yorum. Kelimeleri takma dişler çiğniyerek konuşuyor :

— Aman sevsinler.. Aslânım Meşşellah!..

Beni dizinin dibine otur Yanaklarımı okşarken, yüzümde iskeletin kemik parmakları dolaş gibi ürperiyorum..

— E, daha daha nasılsın b yım?.. Yaramaz seniii!..

Başı mânalı mânalı sallanı yengemin yüzüne bakıyor :

— Diyil mi efem?..

Anlıyorum: Bir şey var!.. Şeh za yazdığım mektup, muhakkak da bir fırtına kopardı. Gözlerini gemin gözlerinden yardım istiyor. ların içinde hiç hiddet yok. Dud rının iki ucunda iki gizli g titrediğini görüyorum. O da, maşa

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

Bir Askerim Ben!

Rüzgârlar, boralar vız gelir bana.
Alev, alev yanıp coşuyor kanım!
Topları gördükçe hız gelir bana,
Toplarla gürliyen bir askerim ben!

Tayfunlar koparıp, şimşekler saçan
Sellerle çağlayıp siperler aşan,
Huduttan hududa atılıp koşan
Cepheler bekleyen bir askerim ben!

Dereden yükselir barut kokusu
Kalmamış içimde ölüm korkusu,
Kaparken gözümü hayat uykusu
Vatanı düşünen bir askerim ben!

Şahlanıp köpüren seller benimdir
Haykırıp kuduran yeller benimdir.
Görülüp, geçilmez beller benimdir.
Alev, duman gibi, bir askerim ben!

Eksilmez başımdan kara dumanlar
Beni bilen bilir, bilmiyen anlar!
Yazdırdım tarihe zaferler, şanlar..
Daha da yazacak bir askerim ben!.

Kanımı adadım çelenk yerine,
Çelik taşıyorum bilek yerine,
İçinde kaynıyan yürek yerine,
Yanardağ taşıyan bir askerim ben!

Zeki Karaağaçlı

mış sarı saçlarla süslü başını iki yanına sallıyor. Anneme bakıyorum, sandalyesinde biraz daha küçülmüş, gözleri yerde..

Yengem, Servican hanıma soruyor :

— Nasıl buldunuz Nihadı anne?.. Büyümüş değil mi?..

— Nür içinde yatsin efem.. Tıpkı ehmetli babaciğinin gençliği.. Diyil mi hanım kızım?..

Annemin her dakika dökülmeğe hazır göz yaşları kirpiklerinde titriyor. Yengem, yüzündeki düzgünlerin, allıkların üstüne bir hüzün maske taktı. İnce, altın zincirlerle örülmüş çantasından bir mendil çıkarırken titriyorum: Şehnaza yazdığım mektup orada!

Bunu, galiba mahsus gösterdi bana... Anlıyorum, bugün burada büyük şeyler olacak.

Yanlarından ayrılıp odama çıkıyorum. Bu yalnız odada, beynime üşüşen bin türlü düşünce, beni yalnız bırakmıyor!

Ne yapmalıyım ben?..

O, her siyah satırı, ölüm tüten bir selvi gibi uzanmış mektup okunursa, zavallı annem, beni bu gece Şehnazın karyolasına teslim eder!

İçimde iki insan çarpışıyor: Ben ve annem! Hangisine daha çok acımalıyım?

Siyah komşu damlarına, bozuk Arnavut kadırımlarına ve ıssız bir bostana bakan kafesin arkasından, yeşil menevişli aydınlık suları yosunlu rıhtım taşlarına yaslanmış körfezi seyrediyorum.

Komşunun kızı tahtaboşta her günkü türkülerinden birine başladı :

Köşkü de köşküme karşı!

Hayır!.. Bu diri baldırlı, oynak kalçalı, on yedi yaşındaki şehvet bile, bana, pencerelerinden denizin mavi aydınlığı vurmuş yalı odasındaki uçuk benizli, rüya bakışlı sevgiliyi düşündürüyor.

Anlıyorum: Hiç bir şey bana onu unutturamıyacak. Günün beş vaktinde Allaha açılan elleri «Evlâdımı bağışla!» diye dua eden annem bile!

Aşağıda mırıltılar var. Döşeme tahtalarının en çıtırdamaz yerlerine basarak kapıya yaklaşıyorum. Servican hanımın, gizli konuşma ölçüsünü kaybetmiş aptal sesi kulağıma kadar geliyor:

— Allah ecisini göstermesin kızım, bir evlat, diyor..

Bu bir evlât ben im. Annemi, en can alacak yerinden vuruyorlar.

Tekrar, kesik hıçkırıklara benzeyen anlaşılmaz sesler biribirine karışıyor.

Aynaya bakıyorum: Boğulmuş bir adamın yüzü bu! Ağzım kupkuru. Şakaklarımdan, sinsi bir ağrı gözlerime doğru iniyor.

Çıkıp dolaşsam biraz. Akşam, bu gönül maznununa hükmü annem giydirsin.. Ya ben onu teselli ederim, ya o beni!

Merdivenleri iniyorum. Odadakiler, ayak sesimi değil ama, yürek çarpıntımı duyabilirler!

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

Akşam

Uzletten gayri kimse ses vermesin, diyorum.
Bu gurbet çıkmazında vermişken biz el ele
Sussun, sussun kâinat, bir lâhza sussun hele
Dile gelen akşamı dinlemek istiyorum.

Bağrımdaki kızıllık vururken şimdi suya
Benden daha kimsesiz bir arzunun kolunda
Bir adımdır kazancım ancak seher yolunda

Lâkin beyhudeliğin derdini duya duya
Bir yaralı kuş gibi yanarak, çırpınarak
Ömrümün ağacından düştü bir cılız yaprak..

İbrahim DARCAN

Allaha Ismarladık

Gözleri yaşlı annem,
Fazla telâşlı annem,
Vatan tehlikededir,
Allaha ısmarladık.

Yüzüm şen, içerim şen,
Gönlüm şen, her yerim şen,
Gidiyorum şimdi ben
Allaha ısmarladık.

Öttü savaş borusu,
Toplandı Türk ordusu,
Erler kuruyor pusu
Allaha ısmarladık.

Başım vatana adak,
Kalbim ferah, alnım ak
İşte göründü sancak
Allaha ısmarladık.

Enver Baki ÖNGÜN

Hatıra

Geçsin günler, hafatlar, aylar, mevsimler, yıllar..
ZAMAN sanki bir rüzgâr
Ve bir su gibi aksın..
Sen gözlerimde bir renk, kulaklarımda bir ses
Ve içimde bir nefes
Olarak kalacaksın..

C. MİROĞLU

Çınaraltına

Gönlümün biricik şen diyarısın,
Gönlümün biricik şe ndiyarısın,
Ömrümün çiçekli ilkbaharısın,
Aşkımın mukaddes bir çınarısın,
Gölgene yüzümü sürmeğe geldim.

Dalında esiyor coşkun nefesler,
Gençliğe veriyor mutlu hevesler,
İçinde yaşıyor sihirli sesler,
Kalbimi o sese vermeğe geldim.

Sendedir sönmiyen fikir ocağı,
Ozanların şefkat dolu kucağı,
Ülkünün çiçekli, yeşil bucağı,
Kapanıp üstüne dermeğe geldim.

Türklüğü sevenler bahtiyar orda,
En kutlu, en yüce duygular orda,
Arkadaş, ülküne sen de var, orda,
Hasretle murada ermeğe geldim!

Edremitli Mehmet Çakır Taş

Mehmetçiğe selâm

Yoktan varlık yaratan, Büyük Şefin peşinden
Kanıksamış yurduma, zaferden çelenk ördün
Gönül gönlünü bulan, ayrılır mı eşinden?..
İstiklâl savaşında bu kudretini gördün...

Sönmeyen bakışların, ülkümün ateşidir
Taşıdığın al sancak, güneşler güneşidir
Yükseliyor göklere, kızıl bir şerit gibi
Atalar büstüdür o, öz ruhunun eşidir.

Türkün kahraman eri Mehmetçik selâm sana..
Dünya yurdun yeri, Mehmetçik selâm sana..
Milyonca kandaşından Mehmetçik selâm sana..
Özleyen andaşından Mehmetçik selâm sana!..

Recep Hayri BİLEMEDİK